Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
________ dos. Zaur Məmmədov
"09" 09 2025-ci il

FƏNN SİLLABUSU

İxtisas: Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi
Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil
Kafedra: Azərbaycan dili və ədəbiyyat
I.Fənn haqqında məlumat:
Fənnin adı: Nizami və intibah ədəbiyyatı. Proqramı: Proqram Elm vəTəhsil Nazirliyinin 06.02.2014-cü il tarixli, 115 saylı əmrinə əsasən və Lənkəran Dövlət Universitetinin Elmi-metodik şurasının 18.XI.2015-ci il tarixli iclasının qərarı ilə (protokol №2) çap edilmişdir.
Kodu:İPFS-B05
Tədris ili: III (2025-2026) Semestr: V
Tədris yükü cəmi: Auditoriya saatı 60 (Mühazirə 30 saat, Seminar 30 saat)
Tədrisalma forması: Əyani
Tədris dili: Azərbaycan dili
AKTS üzrə kredit: 6 kredit
Saat:
II. Müəllim haqqında məlumat:
Adı, soyadı, dərəcəsi: fil.e.n.,dosent Elşad Məhərrəm oğlu Səfərli
Məsləhət günləri və saatları: 4 gün, saat 8.30-14.00
E-mail ünvanı: *elsad-1957@mail.ru*
Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Əli Məmmədov küçəsi - 40 , 2 saylı tədris korpusu
III.Tövsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

1. X.Yusifov. Şərqdə intibah və Nizami Gəncəvi, Bakı, 1982
2. X.Yusifov. Nizaminin lirikası. Bakı, 1978
3. Ə.Ağayev. Nizami və dünya ədəbiyyatı. Bakı, 1964
4. M.Rəfili. Seçilmiş məqalələri (rusca). Bakı, 1973
5. R.Azadə . Nizami Gəncəvi, Bakı, 1980
6. N.İ. Konrad. Zapadi Vostok (rusca).Moskva 1972
7. Q.Cahani. Azərbaycan İntibah məsələsinə dair AMEA-nın Xəbərlər(Ədəbiyyat, dil, incəsənət seriyası), 1968 №2

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisi vacib deyil.
V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət
VI.Fənnin təsviri və məqsədi: Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi mərhələlər üzrə tədrisi zamanı Nizami Gəncəvi yaradıcılığı hərtərəfli və geniş həll edilsə də onun zəngin irsinin intibah nöqteyi-nəzərindən təhlilinə yer verilmir. Nizami irsinin intibah ideyalarından kənar tədris və təhlili mümkün deyildir. Buna görə də Nizami irsinin intibah ideyaları çərçivəsində tələbələrə öyrədilməsi istiqamətində "Nizami və intibah" seçmə fənninin tədrisinin əhəmiyyəti böyükdür. Bu seçmə fənnin tədrisində tələbələrə Nizaminin dahi bir şair kimi uzun müddət poeziyada örnək, başqalarına nümunə olduğundan söhbət gedir, şairin yaratdığı ədəbi məktəbin nümayəndələrindən danışılır, onun ideyalar aləmi, fikir dünyası intibah düşüncələri kontekstində nəzərdən keçirilir. Həmçinin başqa şairlərlə onun irsinin müəyyən məqamları müqayisə edilir, humanizmin, gözəlliyin, azadlıq ideyalarının intibah dövründə necə başa düşüldüyünü və Nizaminin həmin məsələlərdəki mövqeyini düzgün duymaq üçün misallar çəkilir, izahlar verilir. Ümumilikdə Nizaminin lirikası və Xəmsəsi fonunda onun intibah ideyaları ədəbiyyatşünaslığımızın tələbləri səviyyəsində şərh edilir. Bu baxımdan tələbələrə bu seçmə fənnin materiallarının mənimsədilməsinin zəruri faktor kimi əhəmiyyəti böyükdür.
VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla

müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində , 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Əgər fənn üzrə həm seminar və həmdə laboratoriya varsa onda 10 bal seminara, 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarina uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam aça bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandıra bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandıra bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	Əla	A
2.	81-90	Çox yaxşı	B
3.	71-80	Yaxşı	C
4.	61-70	Kafi	D
5.	51-60	Qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: *Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görüləcək.*

X. Təqvim mövzu planı: *Mühazirə 30 saat, Seminar 30 saat,* ***Cəmi 60 saat***

№	Keçirilən mühazirə mövzularının məzmunu	Saat	Tarix
1	2	3	4
1.	**Mövzu:Nizami və Şərq intibahı məsələsi.** **Plan:**İntibah anlayışı. Şərq intibahı və Azərbaycan intibahı.İntibah haqqında dünya və Azərbaycan alimlərinin mülahizələri. **Mənbə:1.2.5**	2	
2.	**Mövzu:Nizami irsinin tədqiqi və nəşri.** **Plan:** Azərbaycan və dünya ədəbiyyatşünaslığında Nizami irsinin tədqiqi və nəşri məsələsi. **Mənbə: 1.2.3**	2	
3.	**Mövzu:Nizami irsində hümanizm ideyaları.** **Plan:** Nizami hümanizminin səciyyəvi xüsusiyyətləri. **Mənbə:1.2.4.6**	2	
4.	**Mövzu:Yaxın və orta Şərq intibahı və N.Gəncəvi.** **Plan:** N.Gəncəvi irsində Yaxın və orta Şərq intibahının uzlaşan cəhətləri. Nizami intibahında özünəməxsusluq. **Mənbə:1.2.3**	2	
5.	**Mövzu:Azərbaycan intibahı problemi.** **Plan:** Azərbaycan intibahı problemi haqqında mülahizələr. **Mənbə:1.2.3.6**	2	

6.	**Mövzu:**Bir sıra müəlliflər Azərbaycan intibahı haqqında. **Plan:** Azərbaycan intibahı haqqında M.Rəfili və Ə.Ağayevin fikirləri **Mənbə:1.2.3.6.7**	2	
7.	**Mövzu:İntibah və didaktik poema janrı.** **Plan:**Nizaminin "Sirlər xəzinəsi"poemasında intibah **Mənbə: 1.2.3.4**	2	
8.	**Mövzu: "Sirlər Xəzinəsi" poemasında intibah ideyaları.** **Plan:** Didaktik poema janrında intibah ideyasının ifadəsi. **Mənbə:1.2.3.4.5**	2	
9.	**Mövzu:İntibah və insanın gözəlliyinə inam.** **Plan:** Nizami intibahında həyata, insana, kainata münasibət məsələsi **Mənbə:1.2.3.4**	2	
10.	**Mövzu: "Xosrov və Şirin" poemasında intibah mülahizələri.** **Plan:** "Xosrov və Şirin" poemasında insanın mənəvi təkmilləşməsi **Mənbə: 1.2.4.5**	2	
11.	**Mövzu: Xosrov və Fərhad obrazlarında orta əsrlə intibah ziddiyətləri.** **Plan:** "İntibah və mühit" tendensiyasının ifadəsi. **Mənbə: 1.2.4.6**	2	
12.	**Mövzu: İntibah və faciə.** **Plan:** "Leyli və Məcnun" poemasında feodal mühitdə insan faciəsinin ifadəsi **Mənbə: 1.2.3.6.7**	2	
13.	**Mövzu:İnsanın özünü axtarış və təsdiqi.** **Plan:** İnsanın intibah ideyaları konteksində özünüdərki **Mənbə: 1.2.3.5**	2	
14.	**Mövzu:İntibah poeziyasında insanın və təbiətin kəşfi.** Plan:"İskəndərnamə" poemasında insan və təbiətin kəşfi məsələsi **Mənbə: 1.2.3.5**	2	
15.	**Mövzu:İntibah və utopiya** **Plan:** Nizami utopiyasının intibah bağlılığı **Mənbə: 1.2.3.4.5.7**	2	
	Keçirilən seminar məşğələlərinin məzmunu	**Sem**	
1.	Nizami və Şərq intibahı məsələsi.	2	
2.	Nizami irsinin tədqiqi və nəşri.	2	
3.	Nizami irsində hümanizm ideyaları.	2	
4.	Yaxın və orta Şərq intibahı və N.Gəncəvi.	2	
5.	Azərbaycan intibahı problemi.	2	
6.	Bir sıra müəlliflər Azərbaycan intibahı haqqında.	2	
7.	İntibah və dialektik poema janrı.	2	
8.	"Sirlər Xəzinəsi" poemasında intibah ideyaları.	2	
9.	İntibah və insanın gözəlliyinə inam.	2	
10.	"Xosrov və Şirin" poemasında intibah mülahizələri	2	
11.	Xosrov və Fərhad obrazlarında orta əsrlə intibah ziddiyətləri.	2	
12.	İntibah və faciə.	2	
13.	İnsanın özünü axtarış və təsdiqi.	2	
14.	İntibah poeziyasında insanın və təbiətin kəşfi.	2	
15.	İntibah və Utopiya	2	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:Tələbə Azərbaycan poeziyasının dahi nümayəndəsi N.Gəncəvinin Xəmsəsi kontekstində onun zəngin intibah ideyalarını,bəşəri məzmunla süslənmiş humanizm və demokratizm fikirlərini bu fənnin tədrisi zamanı mənimsəməlidirlər.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

1.Tələbə ilk dəfə olaraq Nizami Gəncəvi irsinin bu fənn üzrə "İntibah" kontekstində mənimsəmiş olur.
2. "İntibah" anlayışı haqqında-Şərq və Azərbaycan intibahı haqqında geniş bilgi və məlumatlara yiyələnir.
3.N.Gəncəvinin lirikası və poemaları əsasında şairin intibahı ideyaları ilə bağlı zəngin təsəvvürlər əldə edir.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV: Kollekvium sualları:

I Kollokvium sualları

1. Nizami və Şərq intibahı məsələsi
2. "İntibah" anlayışı və bu anlayışla bağlı mülahizələr
3. Nizami irsinin tədqiqi və nəşri tarixi
4. Dünya ədəbiyyatşünaslığında Nizami irsinin tədqiqi və nəşri
5. Nizami irsi Azərbaycan irsi Azərbaycan intibahının yüksək mərhələsi kimi
6. Nizami irsində humanizm ideyaları
7. Nizami və sufizm
8. "Sirlər xəzinəsi" poemasının sufizmlə bağlılığı
9. X.Yusiflinin "Şərqdə intibah və N.Gəncəvi" əsəri
10. Renessans anlayışı
11. Ş.Nutsubidzenin "Pələng dərisi geyinmiş pəhləvan" poeması haqqında mülahizələri
12. "Sirlər xəzinəsi" poemasında Nizaminin elmə və alimə münasibəti
13. Azərbaycan intibah problemi
14. İntibah və didaktik poema janrı
15. Bir sıra müəlliflər Azərbaycan intibahı haqqında

II Kollokvium sualları

1. F.Engels Avropa intibahı haqqında
2. K.İ.Çaykinin Şərq intibahı haqqında mülahizələri
3. A.Rüstəmovanın "Nizami Gəncəvi" monoqrafiyası
4. Ə.Ağayevin "Nizami və dünya ədəbiyyatı" əsəri
5. "Xosrov və Şirin" poemasında intibah və insanın gözəlliyinə inam
6. "Sirlər xəzinəsi" poemasında feodal cəmiyyətinin kəskin tənqidi
7. M.Rəfili Azərbaycan intibahından bəhs edən ilk alim kimi
8. Nizamidə mənəvi-əxlaqi təkamül təlimi
9. "Yeddi gözəl" poemasında insanın özünü axtarışı və təsdiqi
10. Nizaminin yeni insan idealında əməyə münasibət məsələsi
11. "Sirlər xəzinəsi"poemasında intibah ideyaları
12. "Leyli və Məcnun" poemasında intibah və faciə
13. "Xosrov və Şirin" poemasının Xosrov-Fərhad xətti
14. "İsgəndərnamə" poemasının Nüşabə-İskəndər xətti
15. Gürcü alimi Ş.Nutsubidzenin intibahla bağlı fikirləri

XV. İmtahan sualları:

1. Nizami və Şərq intibahı məsələsi
2. "İntibah" anlayışı və bu anlayışla bağlı mülahizələr
3. Gürcü alimi Ş.Nutsubidzenim intibahla bağlı fikirləri
4. "Sirlər Xəzinəsi"ndə şeir və sənət haqqında mülahizələr
5. "Sirlər Xəzinəsi" poemasında intibah ideyaları
6. M.Rəfilinin intibahla bağlı mülahizələri
7. 7."Xosrov və Şirin" poemasında intibah və insanın gözəlliyinə inam
8. Əkbər Ağayevin intibah fikirləri
9. F.Engels Avropa intibahı haqqında
10. Yaxın və Orta Şərq intibahı və N.Gəncəvi
11. "Leyli və Məcnin" poemasında intibah və faciə
12. "Yeddi Gözəl" poemasında xeyirlə şərin mübarizəsi
13. Adam Metsin "Müsəlman İntibahı" əsəri
14. "İsgəndərnamə" poemasında insanın və təbiətin kəşfi
15. Nizaminin intibahında elmin rolu
16. K.İ.Çaykinin Şərq intibahı haqqında mülahizələri
17. Q.Z.Apresyanın Azərbaycan intibahı haqqında yanlış fikirləri
18. "Sirlər Xəzinəsi" poemasında humanizminin inikası
19. A.Rüstəmovanın "Nizami Gəncəvi" monoqrafiyası
20. M.Rəfili Azərbaycan intibahından bəhs edən ilk alim kimi
21. "Yeddi Gözəl" poemasında insanın özünü axtarış və təsdiqi
22. İntibah poeziyasında intibah və utopiya
23. "Leyli və Məcnun" poemasında Nizaminin dünya və insan haqqında düşüncələri

24. F.Engels Şərq-Qərb intibahının əlaqələri haqqında
25. Nizami irsində insanın hünər və qüdrətinin tərənnümü
26. Nizaminin lirikasında intibah ideyaları
27. "Sirlər Xəzinəsi" poemasında feodal cəmiyyətin kəskin tənqidi
28. Nizamidə mənəvi-əxlaqi təkamül təlimi
29. A.Rüstəmova Azərbaycan intibah poeziyası haqqında
30. Nizaminin əxlaqi təkamülündə sərvət və şəxsiyyət problemi
31. Ə.Ağayevin "Nizami və dünya ədəbiyyatı" əsəri
32. Azərbaycan intibahı haqqında bəzi yanlış mülahizələr
33. Nizami irsinin tədqiqi və nəşri tarixi
34. Nizaminin yeni insan idealında əməyə münasibət məsələsi
35. Nizami intibahının demokratizmi.
36. Nizami intibahının əxilik prinsipləri
37. Nizami lirikasında insan və zaman münasibətləri
38. "Xosrov və Şirin" poemasında hökmdar və xalq məsələsi
39. ."Xosrov və Şirin"də Xosrov surəti mənəvi təkamül kontekstində
40. Nizami irsində intibah və mühit tendensiyasının ifadəsi
41. "İsgəndərnamə" poemasında insanın kəşfi ideyası
42. Avropa intibahının antik mədəniyyətlə əlaqəsi
43. "İsgəndərnamə" poemasının Nüşabə- İskəndər xətti
44. Nizaminin qəsidələrində insan və zaman düşüncələri
45. Nizami irsində humanizm ideyaları
46. "Sirlər Xəzinəsi" və didaktik poema janrı
47. "Sirlər Xəzinəsi"ndə feodal düşüncə ilə intibah ideyalarının mübarizəsi
48. Nizami intibahında sadə adamların mövqeyi
49. Nizaminin məhəbbət fəlsəfəsinin intibah başlılığı
50. Xəlil Yusiflinin "Şərqdə intibah və Nizami Gəncəvi" əsəri
51. Nizami və Sufizm
52. Nizami irsi Azərbaycan intibahının yüksək mərhələsi kimi.
53. Dünya ədəbiyyatşünaslığında Nizami irsinin tədqiqi və nəşri
54. Müasir ədəbiyyatşünaslıq Azərbaycan intibahı haqqında
55. "Xosrov və Şirin" poemasının Xosrov- Fərhad xətti
56. Azadə Rüstəmovanın Nizami hümanizmi haqqında fikirləri.
57. Nizami irsinin demokratizmi.
58. "İskəndərnamə" poemasında əbədi olum və ölüm məsələsi.
59. Nizami irsində qadın münasibət məsələsi.
60. N.İ.Konradın intibah fikirləri.

"Nizami və İntibah ədəbiyyatı" fənninin sillabusu **050101** "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi" ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. **"Azərbaycan dili və ədəbiyyat"** kafedrasının 9 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol № 01).

Kafedra müdiri: **dos.Q.İ.Rufullayev**

Fənn müəllimi: **dos.E.M.Səfərli**

Tanış oldum: dil dos, E.S.Əliyarzadə